16. 5. 2013

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Sporné poplatky za vedení a správu úvěru – k rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 5

Snaze klientů získat nazpět poplatky, které svým bankám zaplatili v souvislosti s poskytnutím úvěru, se již dostalo široké mediální pozornosti. Po opatrných ohlasech na rozhodnutí německého Spolkového soudního dvora z léta roku 2011 následovala dokumentace příprav na české pokračování příběhu. V minulém měsíci konečně médii proběhla zpráva o prvním klientovi, který uspěl v řízení před soudem v České republice. Předmětem tohoto článku je podat stručné kritické hodnocení publikovaného rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 5.

GLATZOVA & Co.
Advokátní kancelář - Law firm

O co ve sporu šlo?

Z odůvodnění zkoumaného rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 5[1] vyplývá, že mezi žalovanou bankou jako věřitelem a žalobcem jako dlužníkem byla v srpnu 2010 uzavřena smlouva o úvěru, ve které si strany mimo jiné dohodly, že žalobce je povinen za zpracování úvěru, za další služby spojené s úvěrem a s jeho správou hradit poplatky ve výši podle sazebníku, který byl součástí smlouvy. Žalovaná banka následně žalobci úvěr poskytla a v souladu se sazebníkem žalobci účtovala měsíční paušální poplatek za vedení a správu úvěru ve výši 150,- Kč, který žalobce hradil. Následně, na základě žaloby podané v prosinci 2012 soud přiznal žalobci vůči bance nárok na zaplacení částky 4.200,- Kč s příslušenstvím z titulu bezdůvodného obohacení, které odpovídalo 28 zaplaceným měsíčním poplatkům za vedení a správu úvěru.

Právní argumentace soudu

Soud především uzavřenou úvěrovou smlouvu pokládal za smlouvu spotřebitelskou ve smyslu § 52 odst. 1 občanského zákoníku („**ObčZ**“), přičemž současně zdůraznil, že obchodní podmínky a sazebník, které byly součástí smlouvy, nepředstavovaly individuálně sjednané smluvní podmínky. Na uvedeném skutkovém pozadí následně soud dospěl k závěru, že poplatek za vedení a správu úvěru byl v daném případě sjednán neplatně.

Primární důvod neplatnosti soud spatřoval v rozporu s ustanovením § 56 odst. 3 písm. g) ObčZ, který ve spotřebitelských smlouvách zakazuje ujednání, jež spotřebitele zavazují k plnění podmínek, s nimiž se neměl možnost seznámit před uzavřením smlouvy. Svůj závěr soud podpořil argumentem, že před uzavřením smlouvy neměl spotřebitel možnost získat z úvěrové dokumentace dostatečně určitou představu o daném poplatku a jeho konkrétním důvodu. Doslova k tomu soud ještě uvedl: *„Spotřebitel totiž v době uzavření smlouvy nevěděl, za co je mu vlastně poplatek účtován, a i podle jazykového výkladu formulace "vedení a správa úvěru" lze dospět k závěru, že poplatek byl vytvořen a účtován jen za to, že žalovaná je s žalobcem ve smluvním vztahu (zjednodušeně řečeno je poplatek účtován, aniž by za jeho platbu žalovaná poskytovala jakékoliv konkrétní plnění klientovi a naopak*

jsou jím kryty náklady na vnitřní činnost žalované).“[2]

Vedle toho soud, trochu mezi řádky, zřejmě dotčený poplatek považuje za sjednaný v rozporu s ustanovením § 56 odst. 1 ObčZ. Soud totiž označuje jeho ujednání za nepřiměřené a odkazuje přitom na článek 3 odst. 1 směrnice Rady 93/13/EHS o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách („Směrnice“), jehož českou implementací je právě § 56 odst. 1 ObčZ.

Je právní argumentace soudu správná?

Než odpovíme na tuto otázku, předesíláme, že zkoumaný rozsudek hodnotíme v prvé řadě jako nepřesvědčivý. Jakkoli odůvodnění rozsudku čítá 17 stran, vlastní právní závěry jsou zhuštěny do jediného odstavce, aniž by zbývající pasáže tyto závěry nějak logicky rozvíjely. Zůstává tedy do značné míry skryto, jakým způsobem soud vyhodnotil zákonné předpoklady svých právních závěrů. Pokusme se tedy myšlenkový postup soudu rekonstruovat a jeho závěry kriticky zhodnotit.

Pouze na okraj poznamenáváme, že ačkoli se soud přihlásil k inspiraci mimo jiné i v široce komentovaném rozhodnutí německého Spolkového soudního dvora, konkrétní právní závěry z něho nepřevzal. To pokládáme za správný přístup s ohledem na rozdílné okolnosti obou případů, když se zejména lišil předmět sporu (zdržovací nárok vs. nárok na vrácení bezdůvodného obohacení), právní základ (německá právní úprava transponující Směrnici volí podstatně jiný přístup než ObčZ), jakož i vlastní poplatek (německý „poplatek za vedení účtu“ oproti „poplatku za vedení a správu úvěru“, který byl předmětem sporu před Obvodním soudem pro Prahu 5).

Nepřiměřená ujednání ve spotřebitelských smlouvách

Soud správně vychází ze skutečnosti, že ustanovení § 55 a § 56 ObčZ jsou provedením Směrnice, jejímž účelem je pokus vyrovnat faktickou nerovnováhu kontrahujících subjektů určitými právními limity a přiblížit se tak ideálu rovnosti stran. Konkrétní právní limit, který za tímto účelem Směrnice používá, představuje právě zákaz tzv. nepřiměřených ujednání („*unfair terms*“), které nebyly individuálně sjednány ve spotřebitelských smlouvách. Směrnice tak v podstatě redukuje možný předmět dohody smluvních stran spotřebitelských smluv.

Je proto pravda, že spotřebitelské právo v tomto ohledu znamená částečný průlom do soukromoprávní zásady pacta *sunt servanda*, tedy že pokud si strany vzájemně projeví určitou vůli vtělenou do smlouvy, musejí následně obsahu této smlouvy dostát. Oproti tomu smluvní ujednání, která odporují kogentním normám spotřebitelského práva, jsou neplatná. Pro zachování právních účinků nepřiměřených ujednání ve spotřebitelských smlouvách tedy nelze namítat, že přece byly stranami smluveny. Ovšem ani tento částečný průlom neznamená, že by zásada pacta *sunt servanda* byla z oblasti spotřebitelského práva zcela vykázána. Účel zvláštních ustanovení spotřebitelského práva, totiž přiblížit se ideálu rovnosti stran, jistě nemůže být zaměňován s legalizací práva spotřebitele nečíst smlouvy, resp. nezajímat se o dohodnutý obsah svých smluvních závazků a jednostranně určovat jejich obsah podle svých subjektivních představ. Jakkoli lze souhlasit s ochranou objektivně slabší pozice spotřebitele vůči profesionálnímu podnikateli, nelze tím spotřebitele zbavit veškeré odpovědnosti za negociační proces; to by odporovalo konceptu způsobilosti spotřebitele k právním úkonům. Zásada pacta *sunt servanda* by tedy neměla být pouštěna ze zřetele ani při posuzování, zda určité ujednání vybočuje z mezí přiměřenosti z hlediska spotřebitelského práva.

Z čl. 3 odst. 1 Směrnice vyplývá, že ujednání se považuje za nepřiměřené, *„jestliže v rozporu s požadavkem přiměřenosti způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele*.“ Lze konstatovat, že § 56 odst. 1 ObčZ k definici nepřípustných ujednání přistupuje shodně (pomineme-li fakt, že ignoruje kategorii individuálně

sjednaných ujednání a že požadavek přiměřenosti zaměňuje za požadavek dobré víry, což však v daném případě není rozhodující). Vedle toho čl. 4 odst. 1 Směrnice obsahuje důležité výkladové ustanovení, podle kterého nepřiměřenost ujednání je třeba posuzovat *„s ohledem na povahu zboží nebo služeb, pro které byla smlouva uzavřena, a s odvoláním na dobu uzavření smlouvy s ohledem na všechny okolnosti, které provázely uzavření smlouvy, a na všechny další podmínky smlouvy nebo jiné smlouvy, ze kterých vychází.*“ Jinými slovy, tato hlediska by měl soud při posuzování nepřiměřenosti smluvního ujednání vždy vyhodnotit.

Nepřiměřenost poplatku za vedení a správu úvěru

V tomto ohledu je zarážející snadnost, s níž se soud při svém hodnocení přenesl přes prokázanou skutečnost, že žalobce byl o existenci předmětného poplatku a jeho výši předem zpraven. Z odůvodnění rozsudku vyplývá, že žalovaná banka byla v tomto směru vůči klientovi zcela transparentní; klient věděl, že po dobu splácení úvěru bude od něj banka tento poplatek požadovat, a při vyhodnocení její nabídky mohl tuto okolnost zvážit. S ohledem na povahu poskytovaných služeb (viz čl. 4 odst. 1 Směrnice), tj. dočasné poskytnutí peněžních prostředků, se nelze rozumně domnívat, že se klient při vyhodnocení nabídky banky mohl nezabývat právě finanční stránkou úvěrové smlouvy. Přesto úvěrovou smlouvu uzavřel a zavázel se hradit uvedený poplatek.

Jakkoli lze zřejmě se soudem souhlasit, že sjednání daného poplatku nespadá pod výjimku podle § 56 odst. 2 ObčZ (resp. čl. 4 odst. 2 Směrnice), nelze podle našeho názoru při hodnocení jeho přiměřenosti (férovosti) opomíjet komplexní pohled na danou smlouvu. Klient banku požádal o úvěr. Sporný poplatek byl součástí cenové nabídky banky, tedy podmínek, za nichž byla banka ochotna úvěr poskytnout. Je proto na místě klást otázku, zda by byla nabídka banky bez sporného poplatku formulována za jinak shodných podmínek?

V této souvislosti považujeme za nedostatečný argument, o nějž soud opírá nepřiměřenost sporného poplatku, totiž že *„jsou jím kryty náklady na vnitřní činnost* [banky].“[3] Z ekonomického hlediska přece každá cena odráží náklady prodejce (a jeho marži); pokud by tyto náklady nebyly kryty cenou, nemělo by ekonomický smysl realizovat prodej jakéhokoli produktu. Specifikem daného případu je toliko fakt, že cena byla členěna na jednotlivé položky. Ani v tom však nespatřujeme zásadní vadu; zatímco náklady dočasného poskytnutí kapitálu lépe vyjadřovala sjednaná úroková míra, zbývající náklady lépe vystihovaly jednotlivé poplatky uvedené v sazebníku.

Lze se tedy domnívat, že bez sporného poplatku by cenová nabídka banky na poskytnutí úvěru doznala změny, neboť administrativním zásahem (nepřípustnost poplatku) se náklady banky na poskytnutí úvěru změnit nemohou; pouze to vyvolá potřebu promítnout náklady původně kryté sporným poplatkem do jiné složky ceny. Zasahovat do sjednané ceny v tomto ohledu znamená zasahovat do samotné podstaty obchodu, což nepovažujeme v podmínkách demokratického a právního státu za přípustné.

Pokud soud argumentuje, že při uzavření klient *„nevěděl, za co je mu vlastně poplatek účtován*“, lze vážně pochybovat nejen o tomto závěru, ale i o jeho významu z hlediska posouzení nepřiměřenosti poplatku. Za běžného chodu věcí měl klient bance pravidelně hradit právě dva platební závazky, tedy splátku úvěru a paušální poplatek za jeho vedení a správu. Z okolností tedy muselo být zřejmé, že se jedná o standardní náklady banky související s *„vedením a správou*“ úvěru, které nekryje úroková míra (tj. náklady na dočasné poskytnutí kapitálu) ani zvláštní poplatky stanovené v sazebníku pro konkrétní případy. Nelze se přece seriózně domnívat, že vedení a správa úvěru požadovaného klientem s sebou pro banku náklady nepřináší (např. administrativa, informační systémy apod.), ani že banka není oprávněna přenést tyto náklady na klienta. Domníváme se, že pro vyhovění požadavku určitosti stačí, že rozsah nákladů krytých sporným poplatkem byl vymezen obecnou kategorií. Pro přehlednost tyto náklady banka vyjádřila paušálním poplatkem. K formě paušální odměny přitom

obecně nemá výhrady ani Nejvyšší soud (srov. např. rozhodnutí ze dne 25. ledna 2006, sp. zn. 32 Odo 303/2005). Konec konců, i kdyby byl poplatek *„vytvořen a účtován jen za to, že žalovaná je s žalobcem ve smluvním vztahu“*,[4] jak uvažuje soud, nejednalo by se o zakázané ujednání. Český právní řád přeci výslovně aprobuje sjednání úplaty za závazek věřitele poskytnout na požádání peněžní prostředky, jestliže je poskytování úvěru předmětem podnikání věřitele (§ 499 obchodního zákoníku).

Obecnost věcného vymezení předmětu sporného paušálního poplatku by proto neměla vést k závěru o nepřiměřenosti ujednání o tomto poplatku. I toto vymezení přece umožnilo potenciálnímu klientovi učinit rozhodnutí, zda si poplatek přeje nést, či nikoli. [5] Současně nijak nedeformovalo jeho vůli, zda úvěrovou smlouvu uzavřít; neznemožňovalo totiž klientovi provést relativně snadnou kalkulaci pravidelných nákladů úvěru. Lze se domnívat, že pokud úvěrovou smlouvu uzavřel, výše pravidelných nákladů úvěru pro něj byla přijatelná, protože si lze jen těžko představit klienta, který by úvěrovou smlouvu uzavřel bez kalkulace těchto nákladů. Právě hypotetická přijatelnost ujednání v rámci individuálního vyjednávání je podle judikatury Soudního dvora EU ke Směrnici (srov. bod 69 odůvodnění rozhodnutí sp. zn. C-415/11, Mohamed Aziz proti Caixa d’Estalvis de Catalunya, Tarragona i Manresa (Catalunyacaixa)) [6] kritériem pro vyhodnocení, zda je v rozporu s požadavkem přiměřenosti ve smyslu čl. 3 odst. 1 Směrnice.

Při hodnocení nepřiměřenosti ujednání o sporném poplatku by ale především neměl zůstat opomenut kontext tohoto ujednání s dalšími podmínkami úvěrové smlouvy (viz čl. 4 odst. 1 Směrnice). Uvedené ujednání o paušálním poplatku přeci nelze posuzovat izolovaně, bez kontextu s ostatními podmínkami úvěrové smlouvy. Jak jsme uvedli výše, nelze se domnívat, že cenová nabídka banky by při absenci sporného poplatku zůstala nezměněna. Na sporný poplatek je třeba pohlížet také jako na důvod adekvátně snížené úrokové míry. Z judikatury Soudního dvora EU rovněž vyplývá, že při hodnocení, zda je určité ujednání nepřiměřené, nelze toto ustanovení posuzovat izolovaně, nýbrž je třeba vyhodnotit všechny jeho výhody a nevýhody v rámci rozhodného národního práva (srov. bod 23 odůvodnění rozhodnutí sp. zn. C-237/02, Freiburger Kommunalbauten GmbH Baugesellschaft & Co. KG proti Ludger Hofstetterovi a Ulrike Hofstetterové). Proto při hodnocení, co klient za poplatek vlastně získává, nelze podle našeho názoru pouštět ze zřetele poskytnutí úvěru v jeho komplexitě, a naopak je třeba řešit otázku, zda by bez ujednání sporného poplatku klient získal úvěr za jinak shodných podmínek.

Závěr soudu, že ujednání sporného poplatku znamená v rozporu s požadavkem dobré víry (rozuměj přiměřenosti) k újmě spotřebitele značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, a je proto zapovězené podle § 56 odst. 1 ObčZ, bez těchto úvah pokládáme v každém případě za neúplný, a s ohledem na nastíněné dodatečné úvahy rovněž za nesprávný.

Nemožnost seznámit se s povinností hradit poplatek před uzavřením smlouvy

Pokud jde o další důvod neplatnosti ujednání sporného poplatku, totiž že spotřebitele zavazuje k plnění podmínek, s nimiž se neměl možnost seznámit před uzavřením smlouvy (rozpor s § 56 odst. 3 písm. g) ObčZ), pokládáme tento závěr za zcela mylný. Především odporuje skutkovým zjištěním; z odůvodnění zkoumaného rozsudku naopak vyplývá, že klient o existenci a výši poplatku před uzavřením smlouvy věděl. Výše jsme rovněž ukázali, že ani pochybnosti o důvodu placení sporného poplatku nejsou v tomto případě na místě.

Domníváme se, že otázku rozporu sporného poplatku s § 56 odst. 3 písm. g) ObčZ lze řešit analogicky dle závěru rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. března 2012, sp. zn. 33 Cdo 4114/2010 ohledně rezervační smlouvy: *„V rezervačních smlouvách žalobce projevil zájem o nabytí vlastnictví specifikovaných bytových jednotek s podílem na společných částech domu a pozemku za cenu, která byla ve smlouvách vyčíslena; námitka, že se nemohl před uzavřením rezervačních smluv seznámit s*

obsahem smluv, které se zavázal uzavřít, proto nemůže obstát […] *v rovině neplatnosti podle § 56 odst. 3 písm. g/ obč. zák.* […].“ Lze ostatně konstatovat, že podřadit sporný poplatek pod některé z nepřípustných ujednání ve smyslu § 56 odst. 3 ObčZ odmítají i někteří opatrní zastánci neplatnosti sporných poplatků.[7]

Závěr

Z výše uvedeného je zřejmé, že zkoumané rozhodnutí za správné nepovažujeme. Sporný poplatek za vedení a správu úvěru nemůže být podle nás hodnocen izolovaně od ostatních ujednání úvěrové smlouvy. Rovněž jsme přesvědčeni, že jej nelze považovat za nepřiměřené ujednání ve smyslu § 56 ObčZ, když proti takovému hodnocení svědčí zejména naléhavé argumenty transparentnosti a ekonomické podstaty tohoto poplatku, jakož i jeho silná vazba na ostatní podmínky úvěrové smlouvy jako komplexního právního vztahu.

JUDr. Martin Dančišin,
partner

JUDr. Libor Němec, Ph.D.,
vedoucí advokát

Mgr. Jan Veselý,
advokátní koncipient

Glatzová & Co., s.r.o.

Betlémský palác
Husova 5
110 00 Praha 1

Tel.: +420 224 401 440
Fax: +420 224 248 701
e-mail: office@glatzova.com

---

[1] Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 18. dubna 2013, sp. zn. 25 C 261/2012, veřejně dostupný např. zde.
[2] Str. 15 rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 18. dubna 2013, sp. zn. 25 C 261/2012.
[3] Str. 15 rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 18. dubna 2013, sp. zn. 25 C 261/2012.
[4] Str. 15 rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 18. dubna 2013, sp. zn. 25 C 261/2012.
[5] Z hlediska komparativního lze poukázat na způsob, jakým zákonodárce vymezil poplatky za vedení účtů v rámci předpisů upravujících stavební spoření a spotřebitelské úvěry. Ustanovení § 5 odst. 11 zákona č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění zákona České národní rady č. 35/1993 Sb., v platném znění, požaduje, aby smlouva o stavebním spoření obsahovala jako povinnou náležitost výši úplaty nebo způsob stanovení výše úplaty (i) za vedení účtu stavebního spoření, zřízeného a vedeného k přijímání vkladu účastníka, a za (ii) služby nezbytně související s vedením tohoto účtu. Nezbytně související služby s vedením účtu stavebního spoření pak zákon vymezuje jako služby, jejichž poskytování ukládá stavební spořitelně obecně závazný právní předpis, nebo takové služby, jejichž poskytnutí nemůže účastník, který řádně plní závazky ze smlouvy, odmítnout bez toho, aby to pro něj mělo nepříznivý následek znamenající ztrátu nároku na státní podporu. Z hlediska limitů uvedené poplatkové povinnosti pak lze poukázat na důvodovou zprávu k novele 292/2005 Sb., která zavedla regulaci poplatků v zákoně o stavebním spoření: „Navrhovaná úprava proto nebrání stavební spořitelně zpoplatnit poskytované služby spojené se stavebním spořením, ale ukládá jí, aby tak činila ve vztahu ke každému obchodnímu případu zcela transparentním a fixním způsobem.“ Stejně tak existenci poplatku za vedení úvěrového účtu přepokládá zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů (srov. čl. I písm. i) přílohy 2, resp. odst. 1 písm. j) přílohy 3). V obou případech tedy příslušné zákony předpokládají druh poplatku za vedení účtu stavebního spoření, resp. úvěrového účtu, umožňují finančním institucím (stavebním spořitelnám, resp. věřitelům spotřebitelských úvěrů) takové poplatky účtovat, přičemž si z hlediska určitosti vymezení předmětu poplatku vystačí s obecným popisem, aniž by používaly podrobný rozpis konkrétních služeb spadajících pod takový poplatek.
[6] Soudní dvůr EU k tomu uvedl: „Pokud jde o otázku, za jakých okolností je způsobena taková významná nerovnováha „v rozporu s požadavkem přiměřenosti“, je třeba konstatovat, že s ohledem na šestnáctý bod preambule směrnice, a jak v podstatě uvedla generální advokátka v bodě 74 svého stanoviska, musí vnitrostátní soud za tímto účelem ověřit, zda prodávající nebo poskytovatel, který jedná se spotřebitelem poctivě a přiměřeně, mohl rozumně očekávat, že by spotřebitel s takovou klauzulí souhlasil v rámci individuálního vyjednávání o obsahu smlouvy“.
[7] Srov. Hruda, O.: Poplatek za vedení úvěrového účtu – mají mít i české banky důvod k obavám? in Právní rozhledy 2/2012, str. 58.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Nová éra v boji proti nekalým obchodním praktikám: Co přinese nové procesní nařízení EU?
- Licence LUC v podnikatelské strategii provozovatelů dronů
- Péče rodičů po novele od 1.1.2026
- K ukončování služebního poměru po novele zákona o státní službě
- Aktuality z práva internetu: kybernetická bezpečnost a online řešení sporů
- Zelené standardy pro výstavbu a renovace: jaké povinnosti přinese nová evropská úprava?
- Byznys a paragrafy, díl 25.: Započtení
- Zrušení bytového spoluvlastnictví včetně limitů soudní ingerence
- 2. díl ze série Pravidla a odpovědnost při provozování zimních sportů: Povinnosti provozovatele při závodech a trénincích: zabezpečení tratí a oddělení veřejného a sportovního provozu
- Protokol o předání díla jako podmínka zaplacení jeho ceny a k možné změně soudní praxe
- Rozsáhlá novela rodinného práva účinná od 1.1.2026